

**B. O.**

---

"Rivers and Man", Robert Brittain,  
London-New York-Toronto 1959 :  
[recenzja]

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/2, 298-299

---

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



Praca K. A. Rybnikowa jest specjalnie przeznaczona dla studentów uczelni uniwersyteckich i instytutów pedagogicznych i napisana zgodnie z programem wykładów. Pierwszy tom obejmuje w 15 wykładach dzieje matematyki od czasów starożytnych do końca XVII w., omawiając kolejno przedmiot i zakres historii matematyki, powstanie pierwszych matematycznych pojęć i metod (Egipt, Babilon), matematykę w Grecji, rozwój matematyki w Chinach i Indii, matematykę narodów Azji Średniej i Bliskiego Wschodu (IX—XV w.), matematykę europejskiego średniowiecza i odrodzenia. Więcej miejsca autor poświęcił matematyce XVII w.: powstaniu geometrii analitycznej i rachunku nieskończonościowego oraz udoskonaleniu metod i środków obliczeniowych. Tom zamyka bibliografia prac w języku rosyjskim. Książka ujęta z materialistycznego punktu widzenia podkreśla rolę zastosowań praktycznych w rozwoju matematyki, jej związek z innymi dyscyplinami oraz dialektyczny charakter praw rozwoju matematyki. Słabą stroną pracy jest to, że nie posiada ona choćby krótkich wypisów, które pozwoliłyby czytelnikowi zaznajomić się z dziełami klasyków.

E. Kolman i A. P. Juskiewicz w pracach objętych wspólnym tytułem *Matematyka do okresu Odrodzenia* podjęli wyjaśnienie historycznego rozwoju podstawowych pojęć matematycznych, metod i algorytmów z punktu widzenia współczesnych tendencji rozwojowych nauki. Autorzy potraktowali matematykę jako jedną całość, nie wyodrębniając problematyki szczegółowej czy tendencji i kierunków poszczególnych szkół, starali się natomiast uwypuklić zależności i związki między badaną dyscypliną a przyrodznawstwem, techniką i filozofią. W syntezie tej uwzględniono zarówno specyfikę narodową nauki w poszczególnych okresach, jak i powiązania międzynarodowe.

Praca E. Kolmana obejmuje dzieje matematyki w czasach starożytnych, począwszy od ludów, które stworzyły dawną cywilizację: Egipcjan, Babilończyków, Fenicjan, Żydów, Majów, Inków i Azteków. Osobne rozdziały poświęcone zostały rozwojowi matematyki w starożytnej Grecji, w państwach hellenistycznych i krajach cesarstwa rzymskiego.

A. P. Juskiewicz, pisząc o historii matematyki w wiekach średnich, sięga korzeniami dość głęboko w czasy starożytne, motywując to tym, że „jeszcze długo przed rozkładem cesarstwa rzymskiego zaczął się nowy wielki cykl rozwojowy matematyki na Dalekim Wschodzie: w Chinach i w Indiach, który otrzymał przedłużenie w krajach arabskich, Iranie i Azji Środkowej, a następnie w Europie i zakończył się w wiekach XV—XVI“ (s. 11).

Niejako dalszym ciągiem prac Kolmana i Juskiewicza jest tłumaczona z niemieckiego książka H. Wieleitnera *Historia matematyki od Kartezjusza do połowy XIX w.*, tworząc z nimi pewną całość tematyczną, dającą syntezę dziejów matematyki w skali światowej od chwili jej powstania do 1850 r.

cd.

Robert Brittain, *Rivers and Man*. Longmans, Green & Co, London—New York—Toronto 1959, s. 288, il. 19.

Książka *Rzeki i człowiek* — to barwna opowieść o wielkiej roli rzek w życiu najdawniejszych społeczeństw ludzkich. Autor omawia tu wpływ wód bieżących na ukształtowanie otaczającego nas świata oraz na gospodarkę ludzką od jej początków. Następnie opisuje szczegółowo kolejne etapy celowego wykorzystywania tej siły przyrody w starożytności: kopanie rowów nawadniających, wzniesienie tam, organizowanie przepraw, wreszcie zastosowanie napędu wodnego. Wielka liczba ciekawostek historycznych oraz interesujące, wielostronne podejście

do zagadnienia czyni z pracy Brittaina lekturę pasjonującą. Książka napisana tak lekko i ciekawie jest jednak wynikiem drobiazgowego przebadania licznych źródeł i opracowań oraz wyłuskania z nich faktów istotnych dla omawianego problemu. Dla czytelnika szczególnie zainteresowanego tym przedmiotem autor podaje sugestie odnośnie dalszej lektury, umieszczając na końcu książki wykaz związanych z nią tematycznie prac. Wydaje się celowe podjęcie odpowiednich kroków, aby ta ciekawa pozycja popularna, ale i naukowa zarazem, została przełożona na język polski.

B.O.

I.E.S. Edwards, *The Pyramids of Egypt*, Pelican Books Ltd, Harmondsworth Middlesex 1961, s. 320, il. 106.

Książka *Piramidy Egiptu*, której pierwsze wydanie ukazało się w 1947 r., jest syntetycznym opracowaniem całości zagadnień związanych z tymi monumentalnymi budowlami starożytnymi. Autor, kustosz działu starożytności egipskich w *British Museum*, jest wybitnym znawcą przedmiotu. W pracy omawia rzeczowo kolejne etapy rozwojowe egipskiego budownictwa grzebalnego od mastab poprzez piramidy schodowe aż do ogólnie znanej, charakterystycznej formy ostrosłupowej. Szczegółowo zajmuje się tymi obiektami, które najlepiej ukazują przebieg owej ewolucji. Obok przedstawienia całości zabytków, z podaniem prawdopodobnej rekonstrukcji wielu z nich, autor opisuje metody stosowane przy ich wznoszeniu oraz organizację pracy, a także tło historyczne i motywy religijne, które doprowadziły do powstania takiej właśnie formy grobowców, omawiając rozmaite hipotezy na ten temat i rozwój poglądów naukowych w tej dziedzinie. Przeprowadza też pewne porównania piramid z podobnymi na pozór obiektami znajdującymi się w innych krajach. Na końcu pracy umieszczono wykaz 35 najważniejszych (z ok. 80 znanych) piramid egipskich wraz z ich charakterystyką. W sumie książka Edwardsa daje czytelnikowi szeroki pogląd na całość zagadnienia oraz wiele interesujących, rzeczowych informacji z historii kultury i historii techniki.

B.O.

Henryk Jost, *O górnictwie i hutnictwie w Tatrach Polskich*. Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 1962, s. 183, il. 70, map 4.

Wydana w serii „Z dziejów techniki“ popularnonaukowa na dobrym poziomie praca H. Josta kreśli dzieje górnictwa i hutnictwa w Tatrach Polskich w okresie od XIII do XIX w. Najwcześniej zaczęto tam kopać i przerabiać rudy miedzi i srebra, których ożywiona eksploatacja rozpoczęta w XV w. (działalność Fuggerów, Turzonów i innych) trwała do końca XVIII w. Pozostałości pieców hutniczych (Ornak, Hala Pyszna i in.) i kopalń rud świadczą o docierającej głęboko w góry penetracji górniczo-hutniczej.

Zelazo zaczęto wytapiać w Tatrach dopiero w I poł. XVIII w. z zastosowaniem wielkich pieców — w Kuźnicach i Dolinie Kościeliskiej. Autor przytoczył wiele danych do dziejów zakładów w Kuźnicach, gospodarki i ich kolejnych właścicieli (Rychtera, Homolaczów, Eichborna), produkcji, jej organizacji, typu pieców, urządzeń mechanicznych, zabudowań fabrycznych itp. Osobno przedstawił załogę zakładów, skład narodowościowy, kwalifikacje, stan bytowy i socjalny. Marginesowo zostały też omówione i inne zakłady hutnicze na Podkarpaciu: Jaworzyna, Maków, Ustroń, Węgierska Górka itd.